

آلتوسئردە دۆولت، ايدئولوژي و تعليم- تربيه

اۆزلم شاهين

كاپيتاليزمىن گليشمەسى ايله، خصوصيله صنايعلشمە ايله بېرليكدە اورتايا چىخان مودئرن مدرسه سيستىمىنى قانۇنى لشديرن اوصول، بۇيوك اۆلچودە لىبئرال ايدئولوژي آنلايىشى طرفىندىن شكىللىنىر. بونا گۆره، اوشاقلار، هانكى ايجتىماعى صىنىفدن اولورسا اولسون، تعليم- تربيه [educatin- انيىتىم] حقينه و تعليم آلماق امكانىنا صاحبيدېرلر، استعداد [پنتەنك] و قابليتلىرى اۆلچوسونده بو سيستىمدىن سونونا دك يارارلانا بىليرلر. تعليم- تربيه سورمى [پروسەسى] واسيطەسى ايله اوشاقلار هم اولدوقلارى پئشلەرله ايلگىلى اولاراق گرگىلى بىلگىلىرى و باشاراجىقلارى قازانيرلار. مودئرن مدرسه سيستىمى اينسانلارى بىر بىرلرئنه ايگى بىر يورتداش اولاراق پنتيشدىر مكلە بېرليكدە، اونلارين ايجتىماعى ايشبۇلومو ايجىندەكى روللاريني يئزىنه كئيرەجك باشاراجىقلارلا تجهيز اندن بىر مكانيزما اولماقلا بېرليكدە، سيستىمىن ايشلەمەسى اوچون تعليم- تربيه، استعدادلى اداملارى ابيرىب سئچەرك پنتەنكلىرىن [مستعدلرين] ان يوكسك مقاملارا كلمەسى اوچون موثر و معقول بىر اراج اولاراق قوللانيلير. بو آنلايىشا گۆره تعليم- تربيه، جامعه ايله فردلر [بىرنيلر] آراسىندا اينكيشاف اندىريلن موثر بىر آليش وئريش سيستىمى دىر. مودئرن تپلومدا بىرنيلر، اۆزلىنى گليشدىرەمك اوچون لازيم گۆردوكلرى بىلگىلىرى و باشاراجىقلارى مدرسەدە الە اندىرلر. بونونلا بىرليكدە ايجتىماعى ايشبۇلومون سورەبىلمەسى اوچون گرگن اينسان قايناعى دا مدرسه اراجيلىغى ايله تامين اولور [ساغلانير]. اوستەلىك هامى بو آليش وئريش سورمىجىنه [پروسەسىنه] قاتىلمادا [اشاغى يوخارى] آزاد دىر و برابر شرطلرە صاحيب دىر.

ماركسىست تئورىنىن تعليم- تربيه آنلايىشى، ايجىندەكى چئشيدلى ليگە باخماياراق، لىبئرال تعليم- تربيه آنلايىشىنىن تنقىدى اوزرىنه قورولور و بۇيوك اۆلچودە لوويس آلتوسئر 'ين گۆروشلىرىندىن تاثير آلير. تنقىدلرين مركزينده ايسه تكرر اىستىصال [reproduction- ينىدىن اورتمە] قاورامى [مفهومى] بىرلشير (Giroux, 198610). تكرر اىستىصال قاورامى تعليم- تربيهنىن واراولان اىستىصال ايلشكىلىرىنى [موناسىياتىنىن]، مولكىيت سيستىمىنىن و ايدئولوژيك فونكسيونون تكرر اىستىصال اندىلمەسىنى وور غولايير. تكرر اىستىصال تئورىسىنىلرئنىن دندىگىنه گۆره، حاكيم ايدئولوژىنى، اونون بىلگى بىجىملرئنى و ايجتىماعى ايشبۇلومونو تكرر اىستىصال ائتمگە گرگىلى باشاراجىقلارا صاحيب فردلارن تكرر اىستىصالى مدرسەنىن باشليجا فونكسيونونى تشكىل اندىر. بو باخىمدان، مدرسەلرين نه اولدوغو آنجاق، مدرسەنىن دۆولت و ائكونوميك اىستروكتور ايله اولان ايلشكىلىرىنىن تحليل اندىلمەسى ايله آنلاشلا بىلر. بو تئورىسىنىلر طرفىندىن گليشدىريلن مدرسه تنقىدىنىن صىنىف موجدلەمەسىنىن سور دورولمەسى ايله ايلگىلى [مربوط] اولماسى جيدى نتيجهلرە گليب چاتير.

ايدىبەدك بونظرين درينلشمەسى اوچون چوخلو تدقيقات آپاريليب، چوخ جهتلى گۆروشلىر اؤنه سورولموشدور. بونا باخماياراق تعليم- تربيه قورومونو اۆزلىكلە حاكيم ايدئولوژىنىن تكرر اىستىصال فونكسيونى ايله محدودلاشديرماق، (بىر اينسان عۆمرونده چوخ اوزون ايللر چكن) تعليم- تربيه پروسەسىنى، تنقىدى باخيشين و اينسان موداخيلەسىنىن حيطەسىندىن انشىگە چىخارير. اونون دگيشيلمەسىنى گلهجكدەكى بىلنمەين بىر دؤنوشومون غلبە چالماسينا حوالە اندىر. يا دا قارشىمىزا چىخان هر جور سورونو [سؤال- مساله] تعليم- تربيه اراجيلىغى ايله چۆزمگە چاليشماق كىمى ايكي اولدوقجا آيرى "چۆزوملرە" يۆنلەمىزە باعث اولور

بو يازىنىن تمل آماجى، آلتوسئر تكرر اىستىصال قاورامينا و اوندان چىخارديغى تعليم- تربيه تنقىدلرينە گۆره گۆروشلىرىنى و بو گۆروشلىرى قايناق اندمرك گليشدىريلن تعليم- تربيه تنقىدلريندن اورتايا چىخان نتيجهلرى آراشديرماقدىر.

آلتوسئر 'ين دوشونجهسى اوزرىنه

آلتوسئر 'ين ذهني قورتدالايان باشليجا سورون، اوزون ايللر باتىلى [غربلى] ماركسىست دوشونجه صاحيبلىرىنىن گوندىمىنى دولدوران بحثلرە مربوطور. باتى 'دا كاپيتاليزمىن صىنىف چليشكىلىرىنىن [طبقلر آراسىنداكى ضديت- تضاد] درينليگىنه رغن سوسىيالىست دگيشمە نەدن اؤترو [بىر نحو ايله] كئر چكشمەيير؟ آلتوسئر 'ين دە گۆروشلىرىنى گليشدىردىگى بو دؤنم، ايكي دونيا ساواشى سونراسىندا آ.ب.د. (آمريكا) ايله س.س.س.ج.ب. (شوروى) آراسىنداكى "سويوق ساواش" ايله باتى 'دا كاپيتاليزم سيستىمىن اۆزونو بۇيوك اۆلچودە بىنيلەدىگى "بۇيوك پاتلاما" يا دا "آلتىن چاغ" اولاراق كاراكتئريزه انديلن ايللرە راست گلير. سويوق ساواش، ايكي دونيا ساواشى سونراسىندا دونيا اۆلكەلريندەكى ائكونوميك يا دا سياسى رئزىملرين بۇيوك اۆلچودە ايكي بۇلوگە بۆلومەسى ايله دوزلن دنگەيه [موازنه] داينير. 1950 'لرين باشينا قدر گۆتورولە بىلەجك قيسا بىر دؤنمدن باشقا آمريكا 'نين هئگمونىياسىنداكى باتىلى رئزىملردە، كومونيست يا دا سوسىيالىست موخاليقتين سياسى ايقتىدار سورمىجىندىن بوتولوكلە چىخاريلديقلارى بىر سياسى دوروم حؤكم سورمكدە

دیر. ایلملی [معتدل] ساغ پارتیلرین یا دا کوالیسیونلارین حاکیمیتیندهکی سیاسی رتژیتم، بو دؤنمه اعمال اندیلن انکونومیک پولیتیکالار و تکنولوژییک ایرلیلمهلر آر اچیلغی [واسیطهچیلیک] ایله باتی جیدی بیر سور عتله گلیشمگه اوز قویموشدو. بؤیوک باتیریم [سرما یا تاثیر تماق، قویماق] پولیتیکالاری ایله گلیشن صنایعیشمگی بؤیوک بیر بازار و مصرف انکونومیسسی تاماملامیشدیر. سور عتله گنیشلنن باتیریم سورمگی ایچینده ایشچی صینیفی ایله سنیدیکالار گنت گنده بؤیوموشدور. بونا باخمایاراق کاپیتالیزم، ریفاه و اوجرت پولیتیکالاری آر اچیلغی ایله ایشچی صینیفینی و موخالیفتی [اوپوزیسیون] اؤز سیستئمینه یاپیشدیرماغی [ضمیمه انتمگی] باشار میشدیر (هوبسباوم، 1996).

قیساجاسی، باتی اروپا'داکی صینیف چلیشکیلری، سوسیالیست یا دا کومونست بیر دگیشلیمه نین یولونو اچاجاق جیغیری دوزلده بیلیمه میشدیر. او دؤنمه یاشایان بیر چوخ سول دوشونجه صاحیبی کیمی آلتوسنر'ین 1960 جی و ایزله ین ایلرده قافاسینی مشغول اندن ان اؤنملی سورون بو ایدی. 1960 لارین سونوندا بیر چوخ باتی اروپا اولکسینده انش زمانلی [همزمان] اولاراق یوکسلن ایشچی حرکتلری و گنجلیک حرکتلری، بیر پارا فیکیر صاحیبلرینده سوسیالیست دگیشیکلیک اوچون بیر اومود ایشیغی اولموشدور. بونو اروپا'دا اولوشاجاق سوسیالیزمین اؤزونه مخصوص بؤنلری کیمی یورماغا چالیشلیرکن کیمیلری ده بو سورمه جا فاصیللی یاخینلاشماغی بگنیش دیرلر (آندرسون، 1982). آلتوسنر، بؤیوک جوشغونلوق یارادان بو سورمه جا فاصیللی یاناشانلار آراسیندا یئر آلیب و عینی سوآلی بنله سوروردو: صینیف چلیشیکلری نین، سوسیالیست دگیشلیمه سینی تامین اندهجک انکونومیک، سیاسی و ایدئولوژییک منکانیزمالاری نه اولاجاق دیر؟

آلتوسنر'ین یازیلارینداکی باشلیجا نتما، مارکس'ین تعلیمی نین او دؤنمه قدر یانلیش آنلاشیلماسی و یئترینجه دگرلندیریلمه میش اولماسی اوزرینه قورولور. آلتوسنر چالیشیردی، مارکس'ین آلمان ایدئولوژیسی'ندن باشلایاراق اورتایا قویودوغو تمل قوراملارین و کاپیتالیزمه مربوط تنقیدلری نین سیستمتاتیک بوتولوغو و مضمونجا توتارلی بیر قورام [تئوری] اولماسینی اورتایا قویماق قویا بیلسین.

آلتوسنر'ه گؤره مارکس'ین تئورسی بنلهجه سینه دوغرو دوزگون آنلاشیلدیقدان سونرا، بو تئورینی یانلیش یوروملار یا دا تنقیدلر قارشیسینداکی کوجو ده اورتایا چیخاجاق دیر. آلتوسنر'ه گؤره بو یانلیش یوروملارین یاشیندا **تاریخچیلیک**، انکونومیزم و ایدئالیزم گلیر. هر بیر یوروم اوچون مارکس'ین اثرلرینی یئتیندن اوخویاراق اونا گؤره "ساقین" [منحرف] اولان بو یوروملاردان قورامی قورتارماغا چالیشیردی. آلتوسنر (1991)، مارکس'ین آلمان ایدئولوژیسی'نه قدر موذافیعه انندیگی گؤروشلرله داها سونراکی اثرلرینده، اؤز للیکله کاپیتال'دا اورتایا قویودوغو قوراملار آراسیندا جیدی بیر دگیشیکلیک اولدوغونو و بونون انیستتومولوژییک بیر قوپوشا [قوپماغا] معادیل اولماسینی موذافیعه اندیردی (1991). آلتوسنرین ایدئعاسینا گؤره او، مارکس'ین ایکنجی دؤنمه عایید اثرلریندهکی گؤروشلرینی دیقتلی اوخویاراق داها اؤنجهکی موتفکیرلرله اولان فرقینی اورتایا قویوبدور و مارکس'ین تاریخی ماتنریالیزم تئورسینی گلیشدیریب دیر. آلتوسنرین دوشونجه سینی نین ان اؤنملی نتیجهلریندن بیری، اسروکتورئل تعیین اندیجیلیگی [بلیرله ییجیلیگی] ایجتیماعی و سیاسی چؤزومله مهنین [تحلیل] تمینه یئرلشدیریلمه سی دیر.

آلتوسنر'ین فلسفه سینی نین ان گؤزه چارپان و مؤیدان اوخیان جهتی، اونون اوزلاشماز دنتئرمینیزی اولموشدور. آلتوسنر، بو چالیشماسیندا، ایجتیماعی اچیقلامالاردان اکتور و سوروملوق قوراملارینی چیخارماغا قدر گنتمیشدیر (شیننر، 1991). اونا گؤره ایجتیماعی فورماسیون، سوبیئکتلرین دیشیندا یئر آلان اوبیئکتیو پرسه لر دیر. بو گؤروشوله آلتوسنر، اینسانین فرد اولاراق تاریخین سوبیئکتی اولدوغو گؤروشونو رد اندیر. بونون یئرینه، اونون فیکرینجه فردلر، ایچینده یئرلشدیکلری [اولدوقلاری] استروکتورئل ایلیشکیلرین دستکله ییجیلری یا دا داشیجی لاری دیرلار. (کارنوی، 1984).

آلتوسنر'ه گؤره تاریخین سوبیئکتلری منفرد اکتورلار یا دا آزاد فاعیللر دنگیل، ایجتیماعی صینیفلر دیر. یانلیزجا ایجتیماعی صینیفلر، ایستحصال طرزلری [production of mode] ایچیندهکی دؤگوشمه و گلیشمه ایچینده بیر تاریخه صاحیب دیرلر. آلتوسنر، گلیشدیرمگه چالیشدیغی تئوریده، انکونومیک دنتئرمینیزی رد اندیر و پولیتیکانین و ایدئولوژی نین انکونومیک استروکتورن نیسی اوتونوموسو اولدوغونو سؤیله ییر. بونو، مارکس'ین ایستحصال طرزلی قورامی نین اوچ ابری سوبیه ده (قانتا) اولماسی گؤروشونه دایاندیریر: بو سوبیه لر، انکونومیک، پولیتیک و ایدئولوژییک سوبیه لر دیر (کارنوی، 1984). آلتوسنر جامیعه نی، تام بیر لیکده بیر بوتون اولوشدوران، بیر بیرینه باغلی اولان بوتونلرین، انکونومیک پراتیکین، ایدئولوژییک پراتیکین و سیاسی پراتیکین بیر ینکونی [حاصیلی] اولاراق آنلا ییر. بو چؤزومله مه، آلتوسنر'ین تاریخی ماتنریالیزم یورومو اوچون چوخ اهمیتلی دیر. او، مارکس'ی یوندیلن "انکونومیک دنتئرمینیزم" تنقیدلریندن قورتولماغا گؤره «سون وهله ده حل اندیجیلیک» تنزیه تاکید اندیر. آلتوسنر'ه گؤره انکونومیک یاپی [ایستروکتور] سون وهله ده حل اندیجی [تعیین اندیجی] اولماسینا رغمن بو اوچ یاپیدان هر هانکی سی مفروض بیر ایجتیماعی فورماسیوندا هنگمونیک ایستروکتور- قوروم حالینا گله بیلیر (کارنوی، 1984). ایجتیماعی پراتیکلرین، ایچینده یئر الدیقلاری سوبیه لرین بیر بیرلرینه باغیملی لبقارینا اؤرنک اولاراق آلتوسنر، کاپیتالست جمعیتلرین ایستحصال ایلیشکیلری ایچینده کاپیتالساتلر و ایشچیلر آراسیندا، امک گوجونون آلیم-ساتیمی نین اولماسی ضرورتینی گؤستریر. بو اینتیظام (آرانتزمان)، پولیتیک و ایدئولوژییک آراجلار ایله سوردورولمک مجبور یئتینده

اولاييلير. بئلهليكله، ائكونوميك پراتيكنين موعين جهتلر ينين، اطرافينداكي باشقا بيجيملرله بيرليكله اوست قوروما باغيملي اولدو غو گوروكور. بئلهليكله ده ماركس'ين تئوريسي ينين بو يئنو گوزدن قاچيريلير يلديقدا حيدّي خطالار اورتايا چيخاجاق دير.

«مسالهيه دوشوننده، جمعيتين بوتونون اوست قورومو، ايستحصال ايليشكيلي ينين (باني ايستحصال آراجلاري ينين داغيلمى ينين ايستروكتورونداكي و ايستحصال آكتورلاري ينين) موعين كاتئقوريلري آراسينداكي ائكونوميك فونكسيونلاردا اوزونه مخصوص بير طرزده مؤوجود و اونولا ايچ ايچه اولماسى گورونور.» (جنيمز، 1991).

ايجتيماعي تشكىلاتمانين چئشيدلي پراتيكلريني اوز تئوريسينده بئلهجهسینه ايچ ايچه تعريفلهين آلتوسئر، ايجتيماعي دگيشمى ده عئني قاوراملاردان يارارلاناراق آچيقلاماغا چاليشير. دگيشيم [تغبير] فيكريني گلشديريركن آلتوسئر، ماركس'ين چلشكي [كونترادىكسيون - تضاد- ضديت] قاورامينا باش وورور. بو تئوريه گوره ائكونوميك، سياسي و ايدئولوژيك پراتيكلر، بيربيرلر بيله چلشكيلي يا دا او يولم (هارمونيك) اولاييلير. دگيشيم مسالهسيني سون درجه دولاييملي ايفادملرله آچيقلاماغا چاليشان آلتوسئر، لنين'ين «روس دنورمى» ينين شرايطيني آچيقلاماسيني بونا اوزنك اولراق گوستيرير. اونا گوره، ايستحصال ايليشكيلري ايله ايستحصال گوجلري آراسينداكي ضديت، دگيشيمين ياخينليغينا عاييد بير شرط اولسادا، بو آچيقتا بير دنوريم اوچون يئترلي اولمايابلير. آلتوسئر، ماركس'ين كومپلئكس بير ايجتيماعي دگيشمه فيكرينه صاحيب اولدو غونو، ايجتيماعي دگيشمى ايستحصال گوجلري ايله ايستحصال ايليشكيلري آراسينداكي تك بير ضديت سوييهسینه انديرمه ديگيني وور غولايير. اگر، مئلان روسيا'دا اولدو غو كيمي، بيربيرينه هيچ بنزمهين - فرقلي منشالره، فرقلي آنلاملار، فرقلي سويهلره و فرقلي تطبيق و اعمال [اوبقولاما] عرصهلرينه صاحيب اولان / فقط يئنه ده كوروك [فيرچي] بير بيرليكله "فارشيب بيرلشن" گنئيش بير چلشكيلر بيرلشمسى عئني آندا اويناماغا باشلارسا، آرتيق گئل چلشكى ينين [عام تضادين] واحيد، بيرگه گوجوندىن سوز انده بيلمريك. آلتوسئر، بورادا فرويد'عايد بير تئريم ايشلدرمك ايجتيماعي قورولوشداكي دگيشمهلرين اوست قاتى ينين و گورونوشونون سايب سيز چلشكيلرجه تعيين انديلدگيني سويلر. بو سببدن ماركسيست تئوريني دوزگون يورماق [تفسير]، آلتوسئر'ه گوره اولاييلارين آخيشينا عاييد بير چوخ شرطلري گوز اؤنونده توتوب و بو شرطلرين دراماتيک و گوزله نيلمهين ايجتيماعي دگيشمهلري يا دا قيريلمالاري مئيدانا كئيرمك دو غرولتوسوندا نجه بيرلشديكلريني آنلاماي مومكون حالا كئيرير. (جنيمز، 1991).

آلتوسئر بو تحليل ايله، ايجتيماعي اولقولارين [فونم] و دولاييسى ايله ايجتيماعي دگيشيمين آچيقلاماسيني، اينسانلارين گركلي سايديقلاريندان، اينانجلاريندان، ايستك و آرزولاريندان، بگنديكلريندن و قضاوتلاريندن اسيلي بيلمگه، شيددته قارشى چيخير. آلتوسئر'ه گوره اينسانلارين، فردلرين سنجيملري، بگنديكلري يا دا قضاوتلري، ايچينده ياشاديقلاري ايجتيماعي پراتيكلرجه تعيين اولونور. اونا فردلر، ايجتيماعي پراتيكلرجه نجه تعيين اولونورلار؟ بو سوروييا جاواب وئرمك اوچون آلتوسئر، دولته ايدئولوژي آراسينداكي ايليشكىنى آچيقلان گوروشلريني گلشديرير. اوزو طرفيندن «پارچالي و تاماملانميش» گوروشلر اولراق ايفاده انديلن دولت و ايدئولوژي ايليشكىسيني آلتوسئر، «ايدئولوژي و دولتين ايدئولوژيك آيقتلاري» [دزگه / آپارات] مقالهسینده تدقيق ائتمگه چاليشير.

آلتوسئر'ده ايدئولوژي، دولت و تعليم- تربيه

آلتوسئر اوچون ايدئولوژي مسالهسي، ايستحصال ايليشكيلري ينين يئنيدين ايستحصال انديلمهسى [تكرار ايستحصالي] اوچون حياتي دير. چونكو ايستحصال ايليشكيلري ينين تکرار ايستحصالي ينين تضمين انديلمهسى ايله، فردلر / سويئكتلر ايدئولوژي ينين ريتواللاري آراچيلغي ايله ايستحصال، ايستثمار، باسقي و ايدئولوژيكلشديرمه پراتيكلري ايچينه يئرلشيرلر و ايجتيماعي تئكنيك ايش بؤلومو ايچينده اوزلرينه مخصوص يئرلري واردير (كارنوي، 1984). آلتوسئر، بير آنلامدا، فردلرين ايدئولوژي آراچيلغي ايله نجه اوزلريني سؤمورگه چي سيستمين كونوللو ايشتيراكچيلاري حالينا گلديكلريني آچيقلاماغا چاليشير.

امك گوجونون تکرار ايستحصالي اولراق تعليم- تربيه

آلتوسئر، ايدئولوژي و دولتين ايدئولوژيك آيقتلاري مقالهسینين تملينه «ايستحصال آراجلاري ينين تکرار ايستحصالي» مسالهسینی يئرلشديرير. بو سورون حالينا كئيرمك آلتوسئر'ه مخصوص يئني بير تمل دنگيلدير (باخ: ماركسيست دوشونجه سوزلوگو، تکرار ايستحصال مادّهسى). ماركس'ا استيناد اندرمك سوزلرينه باشلايان آلتوسئر، بير ايجتيماعي فورماسيونون ايستحصالدا بولونايلمهسینی ايستحصال شرطلري ينين تکرار ايستحصالينا باغلاير.

ايستحصال شرطلري ينين تکرار ايستحصالي نه دئمك دير؟ آلتوسئر، «ايستحصال شرطلري ينين تکرار ايستحصالي» مسالهسینی هم چوخ تائيش، هم ده چاشديرچي بيجيمده گوزدن قاچيريلان بير عرصه اولدو غونو سويلهير.

«ساده ايستحصال پئرسپئكتيوي ينين [گزوش آچيسى ينين] و يا حتا ساده ايستحصال پراتيكنين (بو اوزو ده ايستحصال پروسهسینه نيسبت مجرد دير) پئرسپئكتيوي ينين باياغليغي و واضحليغي (امپئريستيك نؤوعوندان اولان ايدئولوژيك

باياغىلىق و واضحلىق) او درجده « گوندهلىك شو عوروموز » ايله قاينايب- قاوشوب و بىر بوتون دوزلتمىدېر كى، بىز او باخىمدان ايستىمال پروسسىنه باخىرىق و يوخارىيا، يانى تكرر ايستىمالين پئرسپكتىوى (گوروش آچىسى) سويىسىنه يوكسلىب اورادان باخمامىز امكانسىز اولماسا دا اولدوقجا چتىن دىر.»

آلتوسئر ه گوره هر ايجتماعى فورماسيون وار اولايلىمك اوچون بىر ياندان ايستىمال ائتملى دىر و ايستىمال انده بىلمك اوچون، عىنى آندا ايستىمال شرطلى نىن ده ينىدن ايستىمال ائتمسىنه مجبور دور. يانى ايستىمال گوجلرين و وار اولان ايستىمال ايلشكىلىرى نىن تكرر ايستىمال ده ضرورت اولراق قاچىنلماز دىر. ايستىمال شرطلى نىن ينىدن ايستىمال، ايستىمال آراجلىرى نىن ينىدن ايستىمال ايله، امك گوجونون ينىدن ايستىمال ائدىلمسىنه داينىر. آلتوسئر ايستىمال آراجلىرى نىن تكرر ايستىماليندان سوز اندركن ، بو آراجلىرى نىن ينىدن ايستىمال ائدىلمسى نىن بسىط ايشلمته سويىده بىر ضرورت اولدوغونو (خام ماده، آراج-گركن شئىلر، يوخلاما و سھمانا سالمالارى وس.) سويىه بىر، آنچاق تكرر ايستىمالين چوخ داھا گننىش بىر زىنجىرلھمه سىستئم ايجىنده گرچكلىدىگىنى قنىد ائدىر. بورادا، آلتوسئر ىن دوشونجھلىرى نىن تملينى اولوشدوران، ايجتماعى فورماسيونون ائكونومىك، ايدنولوژىك و سياسى پراتىكلردن اولوشان بىر بوتون اولدوغو دوشونجھسى نىن اوزانتىسى گورونور.

آلتوسئر ىن اوزرىنده دوردوغو اساس نوقطه، ايستىمال گوجلرين ينىدن ايستىمال ائدىلمسى [تكرر ايستىمال] دىر كى بو دا امك گوجونون تكرر ايستىمال دئمكدىر. امك گوجونون ينىدن ايستىمال ائتمىدن ايستىمال سورجى نىن و تكرر ايستىمال سورجى نىن مادى وارليغىنا عاييد بىر بىلگى اله گتىر كى مومكون دنگىل. امك گوجونون تكرر ايستىمال ايسه ايشلمتىن ديشىندا گنرچكلىشور.

امك گوجونون تكرر ايستىمال، امك گوجونه اوزونو تكرر ايستىمال ائتمسى نىن مادى آراجى اولان اوچرت اؤدهمكلى ساغلاينىر. اوچرت، هر ايش يئرىن (موسسىه نىن) موحاسىباتىندا و نرلىسه ده، آنچاق امك گوجونون مادى جھندن تكرر ايستىمال نىن بىر شرطى اولراق دنگىل، ال امگىنه ايرىلمىش سرمايه اولراق موحاسىبهده و نرلىير. بئلهلكله اوچرت امك گوجونو ايشلمكلىه ايستىمال اولونان دگرىن بىر پارچاسىنى تشكىل ائدىر و امك گوجونون تكرر ايستىمال اوچون بو وازكچىلمز بؤلومدور.

بو وازكچىلمز بؤلوم، امك گوجونون بىولوژىك تكرر ايستىمال ائلامىنا گلن بسلمه، بارىنما، گنىنمه، گلهجك نىللىرىن يئنىشدىرلمسى و تعليم- تربىه سىندن عىبارت دىر و اوستھلىك ايشچى صىنىفى نىن، صىنىف موحادىلمسى ايله قبول ائندىردىگى، مىنىموم تارىخى ضرورتلىر ده شامل دىر. بو، فرانسىز پرولتئرىنه شراب، اينگىلىز ه ايسه بىر ا مصرف ائدىلمىجگى قدر يئترلى بىر اوچرت و نرلىمىسى ائلامىنا گلير.

آلتوسئر ه گوره، امك گوجونه، امك گوجو اولراق تكرر ايستىمال اولونماسى اوچون گركللى اولان تكرر ايستىمالين مادى شرطلىنى تامىن ائتمك يئتمز.

ايشلھدىلمىلن [ايشلمگه يارايان] دورومداكى امك گوجونون "بىلگىلى" يانى قارماشوق ايستىمال سورجى سىستئمىنده ايشه قوشولايلىجك يئترلىلىكلرى اولماسى گر كىر.

ايستىمال گوجلرين گلىشمىشلىگى ايله پارالل اولراق امك گوجونون خصوصىياتى دا گر كى تكرر ايستىمال ائدىلسىن.

آلتوسئر ه گوره، كۆلھچى (قولدارلىق) و سئروچى (فئوداليزم) ايجتماعى فورماسيونلاردان فرقلى اولراق امك گوجونون خصوصىياتى نىن ينىدن ايستىمال ائدىلمسى «بىرىنده» (ايستىمال پروسسى ايجىنده تعليم- تربىه) دنگىل دىر. يالنىز گنت گنده كاپىتالىست تعليم- تربىه سىستئمى ايجىنده باشقا قوروم و قورولوشلاردا و داھا چوخ ايستىمال ديشىندا تامىن ائدىلمگه بؤنلمكده دىر. آلتوسئر، تعليم- تربىه نى داھا ايلك مرحلھده، كاپىتالىست ايجتماعى فورماسيونلاردا ائكونومىك پراتىكىن ديشىندا، آنچاق اونون احتىياجلىرى نىن بىر پارچاسى كىمى تعرىفله بىر.

امك گوجونون تكرر ايستىمال، ايدنولوژىك تكرر ايستىمال ايله و اونون ايجىنده گنرچكلىشور.

آلتوسئر، كاپىتالىست مدرسه سىستئمى نىن آز يا دا چوخ اوزون بىر يول اولدوغونو سويىلمھىر كى مدرسه ده نه اؤگر نىلير، سوروسونا جاواب و نر مگه چالىشور. بو سوروى و نر دىگى جاوابلار ين باشىندا، بىرچور know-how بىلگىسىنى اولوشدوران، بىلگى، تئكنىك، يازىب اوخوما و ساىما كىمى بىر نچھ تئكنىك و دگىشكلىك ايستىمال وظيفلرى نده دورودان دوغرىيا قوللانىلما بىل بىلگىلر گلير. آنچاق بو بىلگىلر ايله تئكنىكلرىن يانيندا و بو وسيله ايله، ايش بؤلومونون هر وظيفلرى نىن تعىين ائدىلدىگى يتره گوره اوماسى (متناسىب اولماسى) گر كىن تربىه قوراللارى، ائتىكىنت قايدالارى دا اؤگر نىلير. مدرسه ده، سويول پئشھكار وىجدان، اخلاق قوراللارى، صىنىف حاكىمىتى نىن يئرشدىر دىگى اينتىظامىن

[دوزن] قورالارينا سايعي گوسترمك تعليم انديليير.

نتيجه اولاراق، امك گوجونون تكرر ايستحصالي، يالنيزجا خصوصيتلرين يئنيدين ايستحصال ائتمگي دنگيل، بلکه عئيني زاماندا قورولو اينتظامين قورالارينا بويون اگمئين ده يئنيدين ايستحصال انديلمهسيني گرک انديير. يۇنلن [آپاريچي] ايديولوژي نين ايشچيلره تكرر ايستحصال اندييريلمهسي، سۇمورو و باسقي وظيفهسي داشييانلار اوچون يۇنلن صينيفين حاکيمليگيني سۇز ايله تامين ائتمک و يۇنلن ايديولوژي نين دوزگون قوللانما قابليتتینه ماليک اولماق معناسيندا ديير.

آلتوسئر ه گۇره مدرسه، بير سورو باشاراجيغي اۇگرديير. آنجاق بونو يۇنلديجي ايديولوژييه بويون اگمگي يا دا بو ايديولوژي نين پراتيکي نين حۇکم سورمهسيني تامين ائدن بيچيملرده انديير.

«بونو آچيقلاماغا گۇره «تکجه بو دنگيل، بلکه...» دنمک يئتمز. چونکو امك گوجونون خصوصيتلرين نين تكرر ايستحصالي، ايديولوژيک بويون اگمه بيچيملرين نين آلتيندا و ايچينده حياتا کئچير.»

آلتوسئر، گنتيرديگي چوزوملهمهسي نين بو نۇقطةسینده يئني بير گئرچکليگين مؤئير و ارليغي نين قبول ائتمک ضرورتيندن دانيشير: ياني ايديولوژي دن. داها اۇنجه تكرر ايستحصال آناليزيني تاماملماق اوچون ايستحصال گوجلرين نين، ياني ايستحصال آراجلرين نين و امك گوجونون تكرر ايستحصاليني گۇزدن گئچيرمگه چاليشديغيني سۇيلهيمير. هله [بوراجان] ايستحصال ايليشكيلرين نين تكرر ايستحصالينا توخونولمايميش ديير. آلتوسئر، بوندان سۇز ائتمک اوچون اۇنملی بير يۇن دگيشدير مەنين لزومندان دانيشاراق اۇنجه جاميعه نەديير، سورو سونون جاوابلانماسي ضرورتيني وورغولايمير.

دؤولت و دؤولتين ايديولوژيک ايقتيلاري (دزگاھلاري / آپاراتلاري)

آلتوسئر، جاميعه نەديير، سورو سونا جاواب وئررکن مارکس يئن ائنديگي تعريفدن باشلايمير. مارکس يئن جاميعه استروکتورنو اوزونه مخصوص بير تعيين انديچيلک ايله تجهيز انديلميش سويهلردن يا دا قاتلاردان اولوشموش بير شکيلده ترسيم ائنديگيندن دانيشير. بو قاتلار (سويهلر) ايستحصال، سياست و ايديولوژي ديير. آلتوسئر، مارکس يئن جاميعه نين نيکينتي متافورو (بنزئمەسى) ايله تصوير ائنديگيني قئيد انديير [تيکينتي نين اوست مرتبهلري و قاتلاري اونون بيئورمهسي اوستونده قولور]. بو تصوير ائتمه آنلاملي و گرکلي ديير، آنجاق تصوير ائتمه حدينده ديير. يوخسا پروبلەمین يورولماسي و اچيقلاماسي اوچون چاتيشماز بير مودئل اولاجاق ديير. آلتوسئر ه گۇره اوست قورومون طبيعتي و وارليغي نين اوزونو گوسترن شئني دوشونمک آنجاق تكرر ايستحصالدا باشلاييب يولادوشمکله اولاسي و گرکلي ديير.

آلتوسئر، کاپيتاليس ت جاميعهده تكرر ايستحصالين، ايستحصالين ديشيندا گئرچکليگينه اولدوقجا تاکيد انديير. بو چرچيوه ده، ايجتيماعي ايستروکتورو، دؤولتدن باشلاياراق يئنيدين تعريف ائلمگه گيريشير. آلتوسئر، دؤولته ياناشديقدا کلاسيک مارکسيست دؤولت نظريهسيني منبەسمکله باشلايمير. بونا گۇره دؤولت، اچيقجا بير باسقي آراجي ديير. دؤولت، حاکيمه (يۇنلن) صينيفلرين آرتيق دگرين زورلا الهه انديلمهسي سورمهجينه (ياني کاپيتاليس ت سۇمورويه) ايشچي صينيفي نين بويون اگمهسي اوچون بو صينيفين اوزرينده، حاکيميتلرين قارانتی آلتينا آلمانی تامين ائدن بير باسقي ماشيني ديير. دؤولت هر شئيدن اۇنجه مارکسيست کلاسيکلرين دؤولت ايقتي آدينی وئرديکلري شئي ديير. ياني حوقوقي پراتيکين گرکلرينه ايليشکين اولاراق زورونلوروغونو و وارليغي نين [رسمي] تانيديعيميز (دار آنلامی ايله) ايختيصاصي لشميش ايقتي ديير. ياني يالنيزجا پوليس، محکمەلر، دوستاقخانالار دنگيل فقط عئيني زاماندا پوليس و اوزمانلاشميش [تخصوص تاپميش] يارديمجي بيرليکلري، سون وهلمده آرتيقلاما بير باسقي گوجو اولاراق دوغرودان دوغرويا موداخيله ائدن اوردو و بوتونون اوزرينده دؤولت باشقاني، حۇکومت و اداره هنياتي ديير.

آلتوسئر ه گۇره دؤولتين مضمونون بو بيچيمده ايرائه انديلمهسي قيسمن تصوير ائتمه حاليندا قالماق ديير. اونا گۇره بو گۇروش (مرحلهسي) آشيلمالي و ايرلي آپاريلمالي ديير. بو دورومدا تكرر مارکسيست قوراما باش ووران آلتوسئر ه گۇره مارکسيست دؤولت قورامی نين ماهوي ترکیب حيصەلري، دؤولت ايقتي ايله دؤولت ايقتيداري نين بيربيريندن ايريلماسينا دايانير. دؤولت ايقتيداري، صينيف موجدیلەلري نين مئيدانی ديير.

دؤولت ايقتيداريني دؤولت ايقتيدان آييرمالي

صينيف موجدیلەسینی نين آماجی دؤولت ايقتيداريني اله گنتيرمک ديير و بونون سونوجوندا دؤولت ايقتيداريني اللرينده توتان صينيفلرين دؤولت ايقتي نين اوز مقصدلري دوغرولتوسوندا قوللانيلمالاري ديير.

پرولتنتريا، وار اولان بورژووا دؤولت ايقتي نين بيخماق و بو ايلک مرحلەده اونون يئرینه بامباشقا بير دؤولت ايقتي

قويماق و سونراكى مرحلەلەردە رادىكال بىر سورمى، دۆلەتنى يىخىلما سورمىنى (دۆلەت ايقىتدارىنىن و ھەر جور دۆلەت ايقىتىنىن سونو) باشلاماق اوچون دۆلەت ايقىتدارىنى دە ائتمەلى دىر.

آلتوسنر، ماركسىست گلەنگىن تجربەلەرى و مسالەلەرى الە آما مەنتودلارىنىن اساس اولاراق سىياسى پراتىكىن آلانى ايله محدود قالدېغىنى قنيد اندىر. ماركسىست كلاسىكلەر، سىياسى پراتىكلەرىندە دۆلەتنى، اۆز دۆلەت قوراملارىندا بىلە وئرىلن تەرىفدن داھا قارماشيق و دولاشيق بىر گنرچكلىك اولاراق الە آلمىشدىرلار. بو قارماشيقلىغى پراتىكە گۆز اۆنونه آماقلا بىرلىكە بونا اويغون بىر تئورى قورا بىلمەمىشدىلەر. آلتوسنر، بورادا قرامشى'يە موراجىعە ائتمەكە اونون دۆلەتنى باسقى ايقىتى ايله محدود گۆرمەدىگى يولونداكى دوشونجەسىنى گۆجلىدىرير.

آلتوسنر، دۆلەت قورامىنى گلەشدىرەمك اوچون يالنىزجا دۆلەت ايقىتى ايله دۆلەت ايقىتدارى فرقىنى دنگىل، فقط اچىقجا دۆلەت ايقىتىنىن يانيندا اولان و فقط اونونلا قارىشىدىر يلماماسى گرەكن بىر گنرچكى دە گۆز اۆنونه توماغىن ضرورتىنى قنيد اندىر: يانى، دۆلەتنى ايدىنلۇژىك ايقىتلارنى. آلتوسنر، بونلارنىن دۆلەتنى باسقى ايقىتى ايله عىنىنى شنى اولمادىغىندان سۆز اچىر. ماركسىست قورامدا دۆلەت ايقىتى، حۆكومت، ادارە ھىيائى (يۇنتىم)، اوردو، پوليس، محكمەلەر، دوستاقخانالار، وساپردن اولوشور.

دۆلەتنى ايدىنلۇژىك ايقىتلارنى، بىر بىرىدىن آيرى و مۇستقىم اخصاصى لشمىش قوروملار بىچىمىندە چىخان معلوم سايبدا گنرچكلىكلەردىر. بونلار دۆلەت ايقىتى ايله عىنىنى شنى دنگىلدىر:

دۆلەتنى باسقى ايقىتى تەك دىر، دىالار [دۆلەتنى ايدىنلۇژىك ايقىتلارنى] چوخ سايبدا دىر.

وار اولماسىنى قبول ائتسەك دە دىالارنىن چوخلۇغونو بوتونلشدىر بىرلىك دوغرىجاسىنا آلىمىز.

دۆلەتنى باسقى ايقىتى بوتونلۇكلە عومومى عرصەدە (كامو آلانىندا) يىر آلماسىنا رەغىن دىالارنى بۇيوك بۇلومونو خوصوصى آلاندا يىر آلدېغى موعىن اندىلە بىلەر.

بو ايكي آلان آراسىنداكى ان اۆنملى فرق ايسە دىالارنى ايدىنلۇژى قوللاناراق، باسقى ايقىتىنىن ايسە زور قوللاناراق ايشلەمەسى دىر.

آنچاق بو فرقى گۆرەمەك كىشىلەكلە دىمك اولار دۆلەتنى ھەر ايقىتى، ايستر باسقى ايستر سە دە ايدىنلۇژىك اولسون، ھەم باسقى ھەم دە ايدىنلۇژى ايله ايشلەر. اۆنملى فرق، دۆلەتنى باسقى ايقىتىنىن اۆز حسابىنا باسقىيا تامما اۆنچەلىك وئرىرەن، ايدىنلۇژىنىن بورادا ايكنىجى درجەلى بىر وظيفەنى داشىماسى دىر.

دىالار، حاكىم (مۇسۇلۇم) ايدىنلۇژىنىن ايشلەيشى آلانىدا بىرلشەن عرصە و صىنىف موجدىلەسىنىن مۇندىنى

اگر دىالار ايدىنلۇژىيە اۆنچەلىك وئرمەك ايشلەيشە، اونلارنى چىشىدىلەيلىگىنى بىرلشدىر شنى دە دىمك بو ايشلەيش اولمالي دىر. چونكو ايشلەيشلەرىنىن تەملى اولان ايدىنلۇژى، بوتون چىشىدىلەيلىگىنە و چىشكىلەرىنە رەغىن اپارىجى (يۇنەدىجى) ايدىنلۇژىنىن آلانىدا، اصليندە ھەر زامان بىرلىكە صاحىبىدەر. ھىچ بىر صىنىف دىالار اچىندە و اوستونده ھىكمونىياسىنى اعمال ائتمەن دۆلەت ايقىتدارىنى سوركلى اولاراق ادە توتوب ساخاليا بىلمز. بورادا آلتوسنر، دىالارنى يالنىزجا صىنىف موجدىلەسىنىن قازانجى دنگىل، فقط صىنىف موجدىلەلەرىنىن و چوخونلوقلا امانسىز صىنىف موجدىلە لرىنىن آلانى اولدوغونو وورغولار. ايقىتدارداكى صىنىف، دىالاردا دۆلەتنى باسقى ايقىتىندا اولدوغو كىمى راحتجاسىنا بىر ياسا چىخارا بىلمز. بونون نەدىنى يالنىزجا اسكى حاكىم صىنىفلەرىن دىر نىشىنىن دىالاردا ايستر وارولان چىشكىلەرى صاحىب اولمالارنى دنگىل، فقط عىنىنى زاماندا ازىلن صىنىفلەرىن دىر نىشىنىن دىالاردا ايستر وارولان چىشكىلەرى قوللاناراق، ايستر موجدىلە ايله ساواش مۇوضەلەرى قازاناراق سىنىفى ائشىتىر مە فىرستى تاپايلىمەسى دىر.

آلتوسنر، بورادا، ايستحصال ايلشكىلەرىنىن تەكرار ايستحصالىنىن حوقوقى، سىياسى و ايدىنلۇژىك اوست قوروم يولو ايله تامىن اندىلدىگىنى سۆيلەيمىز. ايستحصال ايلشكىلەرىنىن يىنىدىن ايستحصالىنىن بۇيوك بىر بۇلومو دۆلەت ايقىتدارى نىن دۆلەت ايقىتلارنىدا، بىر ياندا دىالاردا، اۆبىرى ياندا دۆلەتنى باسقى ايقىتلارنىدا، اعمال اندىلمەسى ايله ادە اندىلەر. دۆلەتنى باسقى ايقىتى، آيرى آيرى اجزادان (تركىب عوضولرىندىن) اولوشان آنچاق حاكىم صىنىفىنى سىياسى تەملىچىلەرىنىن اعمال ائندىگى صىنىف موجدىلەسى سىياسىنىن وارلىغىندا بىرلشەن بىر بوتون اولوشدورور. بونا باخماياراق دىالار چوخ سايبدا و بىر بىرىدىن آيرىدىرلار «نىسبى اولاراق اۆتونوم» دورلار و موجدىلە مۇندىنى اولماغا اۆنرىشلى دىرلەر. آلتوسنر بورادا، «سويول تۇپلوم» عرصەسىندە يورودولەجك صىنىف موجدىلەسىنىن اۆتونو اچىر. آنچاق آز سونرا، نىسبى اۆتونوم و پارچالى اولان دىالار آراسىنداكى بىرلىگىن حاكىم صىنىفىنى ايدىنلۇژىسى آراجىلىغى ايله، چوخونلوقلا چىشكىلى بىر بىچىمدە دوغرىلماسىنى قنيد اندىر.

آلتوستر ۋە گۇرە دۋولتېن باسقى آيقتىلارې و دۋولتېن ايدنولۇژىك آيقتىلارې آراسىنداكي «ايش بۇلومو» آراجىلىغى ايله ايتىسسال ايليشكىلرى نين تكرر ايتىسسالى گنرچكلىشېر. دۋولتېن باسقى آيقتى، ايتىسسال ايليشكىلرى نين يىنن ايتىسسالى نين سىياسى شىرطلرى نې و باسقى يولو ايله دىا لارېن ايشلەيشى نين سىياسى شىرطلرى نې تامىن ائدىر. دىا لار ايسە، باسقى آيقتى نين قالخانى آلتىندا ايتىسسال ايليشكىلرى نين يىنن ايتىسسالى نې تامىن ائدىرلر. حاكىم (موسلط) ايدنولۇژى نين تاثيرى بورادا گوجلنمىشدير. دۋولتېن باسقى آيقتى و دىا لار آراسىنداكي (بعضى واخت ديش قىجىر دادان) اويوم (تطابق) حاكىم ايدنولۇژى آراجىلىغى ايله ساغلانېر.

اورتاچاغ ايتىمىغى فورماسيونونداكي دىا لارېن هم سايىجا داها آز هم ده دگىشك كئىفېتده اولدو غونو وور غولايان آلتوستر، فرانسىز دئورمى نين هدفى نين و سونوجونون يالنىز جا دۋولت ايتىداری نې فئودال سېستىمى نين تاجرې- كاپىتالىست بورژووا زىبە گنچىرمك، دۋولتېن اسكي باسقى آيقتى نې بوتو پارچالامادىغى نې، عئىنى زاماندا بېر نومرلى دىا اولان كېلىسە سالدېرماق اولدو غونو سۇيلىمىر. يازىچى، گلىشېش كاپىتالىست فورماسيونلاردا اسكي حاكىم دىا يا قارشى شېتلى و ايدنولۇژىك صىنىف موجدېلەسى نين سونوندا حاكىم دوروما گنېرېلمىش دىا نين ايسە تېلېم- تېرىبى و ايدنولۇژىك ايتىم اولدو غونو وور غولار. بورژووا زى نين اوزو اوزونه و سۇموردو غو صىنىفلرە سوندو غو ايدنولۇژىك طرحة (پلانا) اويغون، كاپىتالىست ايتىمىغى فورماسيونلاردا حاكىم دىا نين مدرسه دنگىل، سىياسى دىا، ياني پارتى موجدېلەلرې و عومومى سس وئرمە حقي نې دو غر ولدان پارلامنتتېر دئموكراتىك رنژىم اولماسى تاثيراتى اويادېر. اونا گۇرە، ايلك باخىشدا، بو تنز پارادوكسال گۇرونه بېلر. انجاق كاپىتالىست ايتىمىغى فورماسيونلاردا، مدرسه - عايىلە قوشالىغى حاكىم ايدنولۇژى نين اوزونو گنرچكلىشېر دىگى ان قابىرقى آلان اولاراق اوزە چىخېر.

آلتوستر، ايتىسسال ايليشكىلرى نين يىنن ايتىسسالى نې كونسرت متافورويلا اچىقلاما چالېشېر. هر بېرى عئىنى منلودىنى چالان آما ايرى سىسلر چالان آيقتىلار، دىا لار دېر. هر زامان چلېشكىلرې بارىندېر ان شىرطلر (اسكي حاكىم صىنىف قالىقلارې يا دا پرولنتتېر يا ايله اورگوتلرې نين يار ائدىغى چلېشكىلر) اچىندە تك بېر پارتىسيون چالېنېر. «بو كونسرتدە، منلودى يە قولاق وئرىلمەسە بئله، بېر دىا، اچىقجا اوستون [موسلط] رولو اوينار، ايدىنچاسىنا سىسلر و انشىدېلر : مدرسه !»

مدرسه، توم ايتىمىغى صىنىفلرېن بالالارېنې اوشاق باغچاسىندان آلېر و يىنى و يا اسكي يۇنتىملرە [مئتودلارلا]، ايللر بويونجا، اوشاغىن تاثير الماغا ان اچىق اولدو غو چاغدا، عايىلە دىا سي و تېلىمى دىا آراسىندا سىخىشېش اولدو غو ايللر بويونجا حاكىم ايدنولۇژى بېلە دولدورلوب دويورولموش باجارىقلارې (قابىلېتلىرى) يا دا سادەجە خالىص حاكىم ايدنولۇژى نې تكرر ارايا تكرر ارايا چو غون قافاسىنا يىزلىشېر. آشاغى بوخارى اون آلتى ياشلى دئو بېر اوشاق كوتلەسى ايتىسسال سورجى نين اچىنە دوشور. بونلار ايشچىلر و كىچىك كۇيلولر دېر. تېلىم آلا بېلەجك گنچلېگىن بېر باشقا بۇلومو يولونا دوام ائدىر. و زار زور قىسجا داها گننتىكدن سونرا بېر بوچاغا يىخىلېر قالىر و كىچىك و اورتا تىكئىسېنلر، آغ ياخالې ايشچىلر، كىچىك و اورتا دۋولت مامورلارې، هر ئووع كىچىك بورژوا طبقلرې اولدوشورور. سون بېر بۇلومو مقصدە اولاشېر. بونلار يا ايدىنلاردا مخصوص ياري ايشىزلىگە دوشور يا دا (كولتكتىف امكچىلرېن ايدىنلارې دىشېندا)، استىثمار گۇرەولېلرې (كاپىتالىستلر، مودېرلر و ادمىنىستراتورلار)، باسقى گۇرەولېلرې (عسگرلر، پولېسېر- سىياست ادمالارې، يۇنتىجىلر) و پروفنسىونل ايدنولوقلار اولورلار. آلتوستر ۋە گۇرە باشقا هېچبېر دىا، بو قدر اوزون ايللر بويونجا هفته نين 5-6 گونو، گوندە 7-8 ساعات كاپىتالىست ايتىمىغى فورماسيون اوشاقلارې نين بوتونونون اجبارى (و اوستەلىك پولسوز) دېنلەيىچىلېگىنە صاحىب دنگىل دېر.

بئلهجە بېر كاپىتالىست ايتىمىغى فورماسيونون ايتىسسال ايليشكىلرى نين، ياني استىثمارچىلارېن ايتىثمار اولونانلارلا (سۇمورنلرېن سۇمورولنلرە) اولان ايليشكىلرى نين بۇيوك بېر بۇلومونون يىنن ايتىسسالى، حاكىم صىنىفېن ايدنولۇژى نين [مدرسه و تېلىم- تېرىبى نين واسىطەچىلېگى ايلە] مجموعە حالېندا «قافالاردا دولدورولماسى» ايله اورتولموش بېر پارا باشار اچىقلارېن اوگرەنېلمەسى ايله تامىن اولور.

كاپىتالىست سېستىم (دوزن) اوچون حىاتى اولان بو نتيجه نې تۇردەن مئكانىزمالار [مدرسه و تېلىم- تېرىبى] ايلتە عومومى اولاراق دونيا بويو حاكىم بورژووا ايدنولۇژىسى ايله اوستو اورتولموش و گىزلىنمىش دېر، چونكو او، حاكىم بورژووا ايدنولۇژىسى نين باشلىجا بېجىملرېن بېرى دېر. «مدرسه ايدنولۇژىلردن آزاد و ايراقدا (كلىسادان قىراقدا) و بېيىرف موحىط گۇستىرېلېر. اورادا موعلىملر، آنا آنالارېن (اوزلرې آزاد و لاكىن اوشاقلارې نين بېيىلرې سايلان) اولناردا امانت تاپشېرىلان اوشاقلارېن «آز ادلىقلارېن» و «ويجدانلارېن» ساىغى ايله ياناشېرلار. موعلىملر اوزلرېنى نومونە گۇتوررك اوشاقلاردا ياشلى و يىتكىن آدمالارېن آزادلىق، اخلاقيات و سوروملولو غوندان توتوموش، بېلگىلر و ادبىيات اوگرتمكەلە و بونلارېن «آزاد اندىجى» دگرلرېلە بىجر دېرلر.»

«بىر باد شىرطلر اچىندە «اوگر تىكلرې» بېلگىدە و تارىخدە تايا بېلدىكلرې سىلاحي اوزلرېنى قىسقىوراق ساران ايدنولۇژىبە، سېستىمە و پراتىكلرە دو غر و چنوبرمگە چالېشان موعلىملردن عذر دېلەيىرم. اونلار بېر جور قهرمان سايلېلرلار! فقط سايلبارې چوخ آزدېر. [گۇرك] اچىلرېنن نچەسى (اونلاردا اوستون اولان و تايدا لايب ازن) دوزنېن

اونلاری مجبور انتدیگی «ایشدن» قوشقولانا بیلیر؟»

آلتوسئر، بیر ایدئولوژی نین هر زامان بیر آیقیتدا، هم ده آیقیتین پراتیکینده یا دا پراتیکلرینده وارولدو غونو، بو وارولوشون دا ماددی اولدو غونو اؤنمله وور غولار. اونا گؤره ایدئولوژیلر بیر فیکیر دنگیلدیر. دولایسیلا بیر ایدئولوژی نین سوبیئکتینه فردلرین قاتیلیماسینی یا دا دیشاریدا قالمالارینی اؤز باشینا بوراخماق مومکون دنگیلدیر. چونکو آلتوسئر ه گؤره بیر پراتیک آنجاق بیر ایدئولوژی آراجیلیگی ایله و سوبیئکت اوچون واردیر، آنجاق بیر ایدئولوژی ایسانلاری سوبیئکت اولراق آدلاندیرا بیلیر. آلتوسئر، «سوبیئکت» قورامینی، «ایدئولوژی آراجیلیگی ایله گئرچکلشن»، «آلامیندا قوللانیر. بونو یاپارکن ده "سوبیئکت" سؤزجو غونون ایکیلی آلامینا رجوع اندیر. «سوبیئکت»، هم «انیلهین» هم ده «تابع اولان» آلامینی داشیر. آلتوسئر، هومانیزمی و تاریخی لیگی مودافیعه اندلرین بو ایکینجی آلامی گؤز آردی انتدیکلرینی اؤنه سورر.

دارتیشمالار/الشدیریلر (بختلر / تنقیدلر)

آلتوسئر، تعلیم- تربیهنی اؤنجه لیکلی اولراق ایستحصال شرطلری نین دویدو غو اینسان گوجونون تکرار ایستحصال اندیلمه سی ایله علاقه لندیریر. تحلیلینی گلیشدیردیجه، ایدئولوژی صینیقلی جامعینین بوتونونه ایچکین استروکتورلر بیر کاتئگوری اولراق آچیقلایر. تکرار ایستحصال پروسه سی اوچون حیاتی اولان تعلیم- تربیه نی، ایدئولوژی نین ماددی یاشامدا گئرچکلشمه سی نین اؤنملی آیقارلاریندان [پایالاریندان] بیری اولراق تعریف اندیر. اونا گؤره ایدئولوژی، اینسان ایراده سیندن و قارشیلقلی ایلشگیلردن باغیمسز اولدو غو قدر بو ایلشگیلر ایچینده کی تعیین اندیجی فاکتور دور. ایدئولوژی ایجتیماعی سوبیئکتلر دن/فاعیللری اولوشدوران، قوران و تعیین ائدن بؤیوک بیر ایستور وکتور (یایی) اولراق تعریف لیر. او حاکیم صینیقلرین اوزرینده یوکسلیکلری صینیقی انشیت سیز لیکلری یئنیندین ایستحصال ائتمه لری نین ان اهمیتلی قوروجو پارچاسینی اولوشدورور. تعلیم- تربیه ده بو پارچانین ان گوجلر ارجلاریندان بیری دیر.

آلتوسئر بو باخیش آچیسى ایله، دوشونجه لرینی اورتایا قویدو غو دؤنمه بؤیوک بیر ایلگی ایله قارشیلانمیش و جیدی تنقیدلره معروض قالمیشدیر. اینگیلیز تاریخچی (ا.پ. تاومپسون 1994)، آلتوسئر'ی، ایجتیماعی ایلشگیلردن و تاریخی یاناشمادان یوخسون، اؤزو ایچینه قاپالی موجرد بیر تنوری گلیشدیرمگینه گؤره تنقید اندیر. آلتوسئر'ین بو گؤروشلری گلیشدیرمه سی نین آردیندا کی موتیولرین راجاتجا آنلاشیلامدیغی، صیرف اینتلکتوآلیزم (روشنگرچیلوق) اولدو غونو سؤیله ییر. تامپسون¹ گؤره آلتوسئر'ین دوشونجه لری، ایشچی حرکتینی رفورمبست و کورپوراتیست اولراق کیچیلدن، آشاغیلایان بیر تاندانسا (منیله) صاحیب دیر. ان اؤنملیسی ده موجدیله پرسپکتیویندن یوخسون اولماسیدیر. آلتوسئر، ایدئولوژی ده دیا'لاردان و تاریخین سوبیئکتی اولراق صینیقلردن سؤز اچارکن بوتون بو احاطه لی یاپیلارین حاکیم ایدئولوژی نین قارشیسیندا کی موجدیله پرسپکتیوی اوزرینه چوخ از شئی سؤیله ییر. ایستحصال ایلشگیلری ایچینده کی یابانچیلانمیش (انلیناسیون) آشماق اوزره گلیشدیریلن مارکسیست تعلیم- تربیه (ایستحصال پروسه سی ایچینده تعلیم- تربیه) آنلاشیی یا دا تجروبه لری اوزرینه تک بیر سؤز بئله سؤیله ییر. آلتوسئر'ین دورومو، بو جهتینه گؤره، ایدئولوژیک و صینیقی موجدیله آلانی اولراق تعلیم- تربیه ایله ایلگیلی هیچبیر دوشودوروجو پوتانسینی ایچینده باریندیرماز.

بوندان بئله آلتوسئر'ین ایدئولوژی و دؤولتین ایدئولوژیک آیقیتلاری یازیسیندا دؤولت، ایدئولوژی و تعلیم- تربیه ایلشگیلری اوزرینه سوندو غو چئرچیوه، بو موضوع حقیقده مارکسیست تنوری ایچینده جیدی تنقیدلره اؤز اؤزه اولدو غو کیمی یئنی آچیلملاردا یول آچمیشدیر. آلتوسئر'ین مارکسیست دوشونجه اوغروندا قویدو غو ان اؤنملی امک یایی، واختیله قرامشی'نین ایشارت انتدیگی کیمی، حاکیم ایدئولوژی نین وار اولدو غو هر عرصه نین عینی زاماندا صینیق موجدیله سی نین اؤنملی بیر پارچاسی اولراق تعریف لیمه سی دیر. آلتوسئر، ایدئولوژیک و سیاسی پراتیکلرین انکونومیک استروکتوردان نسبتا باغیمسز اولدوقلارینی سؤیله ییرک بو تاکیدی گوجلندیرمیش، ایجتیماعی اولایلارین، اولقولارین و ایلشگیلرین بیر سیرا واسیطه لری و دولاشیق (قارماشیق) پروسه لر گؤز اؤنونده سرگی له ییرک آنلاشیلا بیله جگینی وور غولامیشدیر. دئمک اولار آلتوسئر بو جهتدن مارکسیزمی قابا انکونومبست و اوزدن کچمه دایاز بیر منطیقتن قور تاماغا چالیشیبدیر.

آلتوسئر باشقا یاندان، ایجتیماعی فنومن اولان و تاممن بیر اوست قورومو کیمی باخیلان و صینیق موجدیله سی نین پئرفنر یسینده [حاشییه] نظرده الینان تعلیم- تربیه و مدرسه کیمی ایجتیماعی قوروملارین ایستحصال ایلشگیلری نین تکرار ایستحصالیندا کی روللارینی و فونکسیونلارینی وور غولاییر. انکونومیک و ایدئولوژیک پراتیکلر باخیمیندان (آچیسیندان) بو قورومون نه آنلاما گلدیغینی آچیقلا ییب و بئله لیکله کلاسیک لیبرال آنلاشیلا قارشی جیدی بیر تنقید چرچیوه سی اله گنیر میشدیر.

آنجاق مارکسیست تنوری ده اوست یایی قوروملارین یالینز جا بیری نی تشکیل ائدن دؤولت، آلتوسئر طرفیندان ایدئولوژی آراجیلیگی ایله بوتون استروکتور و قاپسایاجاق بیچیمده بیر دنو بویدا اولوبدور. تعلیم- تربیه ده بو استروکتورون ان اؤنملی پارچاسی اولراق تعریف اندیلیبدیر. آلتوسئر، گلیشدیردیگی دؤولت تنوری سی ایله، اؤزونو

سورکلی اولاراق تکرار ایستحصال انده بیلن، ایچینده بئر آلان هر جور قوروملا بیرلیک و او یوم (هارمونی) ایچینده چالیشان بئر کاپیتالست سیستم ایرانه ائتمیشدیر. بو سیستم، طبیعتا دؤنوشومه، هر هانکی بئر موداخیلهمه (ایشینه قاریشماغا)، اؤز لایکله ده متشکل صنیف موجدیلهمه اولدوقجا قاپالیدیر (بومین، 1983). آلتوسئر آیری بئرده مدرسهنین ایدئولوژیجه موثرلیگی نین باشاریلی اولدوغونو فرض ائتمکله نظرلری نین آردینی توتور. تعلیم- تربیه نین دزگهیندان گنچن گنجلرده هر هانکی بئر یارادیجیلیق، باغیمسیز عکس العمل یا دا فرقلنمه اولایله جگی دوشونجهمی آلتوسئر ه گؤره واقعیته ایله موغاییر دیر. (تان، 1991).

آلتوسئر، تعلیم- تربیه یی دیا نین حاکیم ایدئولوژی نی سوردورن ان گوجلو دیا اولدوغونو سؤیله مییر. آنجاق بو فونکسیون مدرسه سینیرلاری ایچینده محدود گؤرور. بو دورومدا حاکیم ایدئولوژی نی مدرسه سیستمی نین دیشیندا قالان بئر نیلرجه نجه منیمسه دیلدیگینه ایلیشگین بئر آچیقلامانی اکسیک بوراخیر.

(آذربایجان تورکجه سینه اویغونلاشدیران محمد رضا الار دبیلی)

دیبنونلار

1 آلتوسئر نین بو مؤوضو عداکی تمیل تنقیدلری، مارکس نین اثرکن دؤنم چالیشمالاریندا اورنایا قویدوغو یابانچي لاشما، شئی لشمه، پراکسیس کیمی اینسان فعالیتی نین تاریخین سو بیئکتی اولدوغو یولونداکی گؤروشلرین اؤنونو آچان یاناشمالاری مودافیعه ائدن مو تکیرلره بؤنلیب دیر. بو گؤروشلری مودافیعه ائدنلرین باشیندا سارتره و لئفئیره، جان لویس گل مکده دیر.

2 داها اؤنجه، آلتوسئر نین، ایدئولوژیک پراتیکلری، ایجتیماعی بوتونلوقون بئر پارچاسی اولاراق تعریفله دیگی بللندیر یلمیشدیر. آلتوسئر ایدئولوژی قاورامی نی فورمالاشدیراندا، ایکی سوییه ده ایدئولوژی دن سؤز آچیر. بونلاردان بیری نچیمسی، «عومومی اولاراق ایدئولوژی»، ایکنی چیمسی ایسه بئر ایجتیماعی فورماسیون ایچینده وار اولان ایدئولوژی. آلتوسئر بو فرقلندیرمهدن باشلایاراق، بئر اوست گنرچکلیک اولاراق تعریفله دیگی عومومی اولاراق ایدئولوژی نی تاریخی اولمادیغینی (تاریخ سیز لیگینی) سؤیله یمرک تاریخی و ایجتیماعی اولاراق هر زامان و هر بئرده وار اولان بئر ایدئولوژیک فونکسیون تعریفله مییر و وار لیغینی تصدیق ائدیر. آیریجا آلتوسئر، ایدئولوژی نی، بئر نیلرین گنرچک وار لیک شرط لری ایله اونلارین آرا لارینداکی خیالی موناسیباتین تاساریمی اولاراق تعریفله مییر.

3۳۱ ° ~ ۳۱۱	تولید	Üretim	اورتیم	صال
5 ~ ۳۳۱ ° ~ ۳۱۱	باز تولید / تولید مجدد	Yeniden Üretim	یئنیند اورتیم	ایستحصال
3۳۱ ° ~ ۳۱۱ ۱ # ۳ ~ ° ۳۱۱ ۱	روابط تولید	Üretim İlişkileri	اورتیم ایلیشکیلری	صال ایلیشکیلری (موناسیباتی)
3۳۱ ° ~ ۳۱۱ ۱ # ۳ ~ ° ۳۱۱ ۱	نیروهای مولده	Üretim Güçleri	اورتیم گوجلری	صال گوجلری (قوولری)
3۳۱ ° ~ ۳۱۱ ۱ # ۳ ~ ° ۳۱۱ ۱				ولدارلیق
۳۳۱ ° ~ ۳۱۱ ۱ # ۳ ~ ° ۳۱۱ ۱	تضاد	Çelişki	چلیشکی	تضاد
۳۳۱ ° ~ ۳۱۱ ۱ # ۳ ~ ° ۳۱۱ ۱	مبارزه طبقاتی	Sınıf Mücadilesi	صنیف موجدیلهمه	صنیف موجدیلهمه
/ ° , ۳۳۱ ۱ # ۳ ~ ° ۳۱۱ ۱	نیروی کار	Emek Gücü	امک گوجو	گوجو